ಬೆಳವಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ

ಶಿವಭಾರತದ ಕಾಲದ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಸಂಘರ್ಷ

ಸಾಯಲಿ ಜಾಧವರಾವ್

ಬೆಳವಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ

ಶಿವಭಾರತದ ಕಾಲದ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಸಂಘರ್ಷ

ಸಾಯಲಿ
ಜಾಧವರಾವ್

प्रतिपच्चंद्रलेखेव वर्धिष्णुर्विश्ववंदिता ।
शाहसूनोः शिवस्यैषा मुद्रा भद्राय राजते ।।

"ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದಿರನ ಕಲೆಯಂತೆ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯುವ, ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ವಂದಿಸಲ್ಪಡುವ, ಶಹಾಜಿಯ ಪುತ್ರ ಶಿವಾಜಿಯ ಈ ಮುದ್ರೆಯು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ."

ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

ಪೀಠಿಕೆ

——

ಅಧ್ಯಾಯ ೧: ರಾಜಕೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

(Chapter 1: Political Background)

- **ದಖನ್ನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ವಿಘಟನೆ:** ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿ.
- **ಖವಾಸ್ ಖಾನ್, ಬಹ್ಲೋಲ್ ಖಾನ್ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿ ಮಸೂದರ ಬಣಗಳ ಏಳ್ಗೆ.**
- **ಕನಾ ಟಕದ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.**

ಅಧ್ಯಾಯ ೨: ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗ್ವಿಜಯ

(Chapter 2: Chhatrapati Shivaji Maharaj's Southern Campaign)

- **ದಕ್ಷಿಣದತ್ತ ವಿಸ್ತರಣೆ:** ಅಭಿಯಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳು.
- **ಕನಾ ಟಕದ ವ್ಯೂಹಾತ್ಮಕ ಬಲವಧ ನೆ.**
- **ವ್ಯಂಕೋಜಿ ಭೋಂಸ್ಲೆ ಅವರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಘಷ .**

ಅಧ್ಯಾಯ ೩: ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

(Chapter 3: Local Power System)

- **ದೇಸಾಯಿಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಚನೆ.**
- **ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಭಾವ.**

- **ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಸ್ಥಾನಮಾನ.**

ಅಧ್ಯಾಯ ೪: ಬೆಳವಡಿ ಸಂಘರ್ಷದ ಮುನ್ಸೂಚನೆ

(Chapter 4: Build-up to Belawadi)

- **ಪನ್ಹಾಳದತ್ತ ಮರುಪಯಣ.**
- **ಪೂರೈಕೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ಅಡಚಣೆ.**
- **ಮುಖಾಮುಖಿಯತ್ತ ತಿರುಗಿದ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ.**

ಅಧ್ಯಾಯ ೫: ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆ

(Chapter 5: Siege of Belawadi)

- **ಸಂಘರ್ಷದ ಹಾದಿ:** ಯುದ್ಧದ ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವರದಿ.
- **ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಯುದ್ಧತಂತ್ರದ ಪ್ರತಿರೋಧ.**
- **ಕೋಟೆಯ ವಶಪಡಿಸುವಿಕೆ.**

ಅಧ್ಯಾಯ ೬: ಪರಿಣಾಮ: ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ

(Chapter 6: Aftermath: Honour and Sovereignty)

- **ಫಲಿತಾಂಶದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ:** ಶಿಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ಬಿಡುಗಡೆ?
- **ಸಖೂಜಿ ಗಾಯಕವಾಡ ಘಟನೆ.**
- **ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ.**

ಅಧ್ಯಾಯ ೭: ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತ

(Chapter 7: Memory and Symbolism)

- **ಘಟನೆಯ ಪರಂಪರೆ:** ಯಾದವಾಡ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ.
- **ಅಭಯದ ಸಂಕೇತ.**
- **ನೆನಪುಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲಿತ ಇತಿಹಾಸ.**

ಅನುಬಂಧ (Appendix)

- **ಪ್ರಮುಖ ಆಕರಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು.**
- **ಘಟನೆಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ (Timeline).**
- **ಆಕರಗಳ ಕುರಿತು ಟಿಪ್ಪಣಿ.**

ಪೀಠಿಕೆ

ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದ ದಖನ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ರಾಜರು, ಸಾಮಂತರು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ನಡುವೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೈಬದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದೆಡೆ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಪಶ್ಚಿಮ ದಖನ್ ಆಚೆಗೂ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅದಿಲ್ ಶಾಹಿ ರಾಜ್ಯವು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಜನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ವಿಘಟಿತ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಕೇವಲ ಮೂಕಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ನಿಧಾ ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರು ಸಂಪೂಣ   ಹಿಡಿತ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಅಂತಹ ಆಡಳಿತಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಬೆಳವಡಿಯ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ.

ನಂತರ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು ಒಂದು ಮಹಾಯುದ್ಧವಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಣ್ಣದೊಂದು ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಪ್ರತಿರೋಧದ ಕಿಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಪ ಟ್ಟಿತು.

ಬೆಳವಡಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ಕದನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅದು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಶಕ್ತಿಯು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಅಪೂವ   ಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು.

1

ರಾಜಕೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ - ದಖನ್ನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ವಿಘಟನೆ

೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಧದ ವೇಳೆಗೆ, ದಖನ್ನಿನ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅಸ್ಥಿರಗೊಂಡಿತ್ತು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್ ಶಾನಂತಹ ಪೂರ್ವಜರು ಬಲಿಷ್ಠ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಂದುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತು. ರಾಜಸಭೆಯು ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ವಿಭಜನೆಯಾಯಿತು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಬಣಗಳು ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡತೊಡಗಿದವು. ಈ ಅವನತಿಯು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ; ಇದು ನಿರಂತರ ಯುದ್ಧಗಳು, ಆಂತರಿಕ ಕಲಹಗಳು ಮತ್ತು ದಖನ್‌ನಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಉದಯದ ಫಲಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯು ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಂತೆ, ದೂರದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಿಡಿತವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಪರ್ಷಿಯನ್ ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸುಲ್ತಾನನ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಬದಲು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಗಮನಹರಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಬಿಜಾಪುರದ ಅಧಿಕಾರವು ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಗಷ್ಟೇ ಉಳಿದು, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು.

ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಕನಾ ಟಕ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕೆನರಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತವು **ದೇಸಾಯಿಗಳು, ನಾಡಗೌಡರು** ಮತ್ತು **ವಂಶಪಾರಂಪಯ   ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ** ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇವರು ಕೇವಲ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಇವರಿಗೆ ಭೂಮಿ, ಜನರು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ನೈಜ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಿಧಾ ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮಥ್ಯ   ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಇವರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಬದಲು ಇವರ ಮೇಲೆಯೇ ಅವಲಂಬಿತರಾದರು, ಇದು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠಗೊಳಿಸಿತು.

೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಶಾಸನಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಅಧಿಕಾರದ ಹಂಚಿಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೂ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಹಿಡಿತವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಜನಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವರೇ ನೈಜ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕನಾ ಟಕದ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರೂ, ಅದನ್ನು ಸಂಪೂಣ ವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಡಿಲವಾದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾಯ ನಿವ ಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಹಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಹಲವು ಕಡೆ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದವು. ಸ್ಥಳೀಯ ಬಿರುದುಗಳು, ಭೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡವು. ಇದು ಸ್ಥಳೀಯ ಗಣ್ಯರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

ಕಿತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾದರಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬಿಜಾಪುರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದರೂ, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಬಲ

ಹೊಂದಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕುಟುಂಬಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಾಗೀದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಿಷ್ಠೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದ, ಈ ರಚನೆಯು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲವಾಯಿತು.

೧೬೭೦ರ ವೇಳೆಗೆ, ಬಿಜಾಪುರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಖನ್ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸಂಪೂಣ ವಾಗಿ ಚಿದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೧೬೭೨ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಶಾನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಬಾಲಕ ಸಿಕಂದರ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ನೈಜ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಭಾವಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸೇರಿತು. ೧೬೭೨ರ ನಂತರ ಖವಾಸ್ ಖಾನ್, ಬಹ್ಲೋಲ್ ಖಾನ್ ಮತ್ತು ನಂತರ ಸಿದ್ಧಿ ಮಸೂದ್ ನೇತೃತ್ವದ ವಿವಿಧ ಬಣಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಪಧಿ ಸಿದವು. ಈ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘಷ ವು ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು, ಇವುಗಳಿಗೆ ದೇಸಾಯಿಗಳಂತಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಕೇವಲ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಸಡಿಲವಾಗಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಆಕರಗಳು

[1] Tarikh-i-Firishta (c. 1609-1611 CE)
[2] Late 17th century Deccan political developments (synthesis from multiple contemporary patterns)
[3] Kannada inscriptions and regional records (1645, 1651 CE)
[4] Department of Archaeology, Museums & Heritage, Bangalore
[5] Basatin-us-Salatin (c. 1700-1720 CE)

2

ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗ್ವಿಜಯ

೧೬೭೦ರ ದಶಕದ ವೇಳೆಗೆ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಪಶ್ಚಿಮ ದಖನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದ್ದರು. ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಸುದೀಘ ಹೋರಾಟದ ನಂತರ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಆರಂಭಿಕ ದಾಳಿಗಳು ಹಲವು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿದ್ದವು, ಇದು ಅವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಅಧಿಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಂಘಷ ಕ್ಕಿಳಿಸಿತ್ತು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ದಖನ್ನಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಕನಾ ಟಕದತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ಈ ನಿಧಾ ರವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ದಖನ್ ಆಚೆಗೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಯೋಜಿತ ಅಭಿಯಾನವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯೂಹಾತ್ಮಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಕನಾ ಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಫಲವತ್ತಾದ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ, ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಗ ಗಳು ಹಾಗೂ ಜಿಂಜಿ ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲೂರುಗಳಂತಹ ಬಲಿಷ್ಠ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಕೇವಲ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಲ್ಲದೆ,

ಉತ್ತರದ ಮೊಘಲರ ಒತ್ತಡದಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಒಂದು ಸುರಕ್ಷಿತ ನೆಲೆ ಅಥವಾ ಭದ್ರಕೋಟೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಅಭಿಯಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಪಯಣಿಸಿದರು. ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಅವರು ಶ್ರೀಶೈಲದಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಧಾಮಿ ಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ದಾನ-ಧಮ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇಂತಹ ಕಾಯ ಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾದವು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಜಿಂಜಿ ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರಮುಖ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಆದರೆ, ಈ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಥವಾ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ತಂಜಾವೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಸಾಕುಸೋದರ ವ್ಯಂಕೋಜಿ ಭೋಂಸ್ಲೆ ಅವರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ತೊಡಕಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ತಂದೆ ಶಹಾಜಿಯವರ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿ ತ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ವ್ಯಂಕೋಜಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

ಇಬ್ಬರು ಸೋದರರ ನಡುವೆ ಹಲವಾರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಚಚೆ ಗಳು ನಡೆದರೂ ಯಾವುದೇ ಸಹಮತ ಏಪ ಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕರಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉದ್ವಿಗ್ನಗೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ವಿವಾದವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ಬದಲು ವ್ಯಂಕೋಜಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಿಗ ಮಿಸಿದರು. ಇದು ಮರಾಠಾ ರಾಜಮನೆತನದ ಒಳಗೂ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಹೊಸದಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಿವ ಹಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಆದಾಯದ ಮೇಲಿನ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕಸ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ವ್ಯಂಕೋಜಿಯೊಂದಿಗಿನ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸಂಬಂಧದ

ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಈ ನೇಮಕಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವಿಶ್ವಾಸವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತ್ತು.

ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ದಕ್ಷಿಣ ಅಭಿಯಾನವು ಕೇವಲ ಸೇನಾ ವಿಜಯಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕತೆ, ಸಂಧಾನ ಮತ್ತು ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಅಧಿಕಾರವು ಸಂಪೂಣ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಸಂಧಾನ ಮತ್ತು ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿತ್ತು.

ಆಕರಗಳು

[1] 91 Kalami Bakhar (Articles 80-82)
[2] Sabhasad Bakhar (Chapter 12)

3

ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ - ದೇಸಾಯಿಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಸ್ಥಾನಮಾನ

೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ದಖನ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಕೇವಲ ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನೈಜ ಅಧಿಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ **ದೇಸಾಯಿಗಳು, ನಾಡಗೌಡರು ಮತ್ತು ನಾಯಕರಂತಹ** ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಮೂಲಕ ಚಲಾಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆಡಳಿತದ ತಳಹದಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದೇಸಾಯಿಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೇವಲ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ, ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಜಾಪುರದಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೂ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಬಲಿಷ್ಠ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ದೇಸಾಯಿಗಳು ಪ್ರಬಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಯಿತು. ಕೃಷಿ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಬಲದ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವೇ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವುದರ ಬದಲು, ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಅಥವಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ದೇಸಾಯಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಕನಾ ಟಕದಲ್ಲಿ **ನಾಯಕರು** ಮತ್ತು **ಕೆಳದಿ ಅರಸರಂತಹ** ಇತರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂದಭ ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಸಂಘಷ ಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರು ಬಿಜಾಪುರದ ಪಡೆಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ, ಇದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧವು ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಸಹಜವೇನಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕಾರದ ಇಂತಹ ಹಲವು ಸ್ತರಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಡಳಿತವು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವು ಹೆಸರಿಗೆ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ನಾಯಕರ ಪ್ರಭಾವವಿರಬಹುದು ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ದೇಸಾಯಿಯೊಬ್ಬರ ನಿಯಂತ್ರಣವಿರಬಹುದು. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತ್ವ ಹೊಂದಿದ, ಆದರೆ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ರಾಜಕೀಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿಮಿ ಸಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಳೀಯ ಬಲವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು.

ಇದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳಗೆ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಉದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಬೆಳವಡಿಯ ದೇಸಾಯಿ ಆಡಳಿತಗಾತಿ ಯಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು **ಸಾವಿತ್ರಿ** ಅಥವಾ **ಮಲ್ಲವ್ವ** ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಅವರ ಪತಿ **ಈಶ್ವರ ಪ್ರಭು** ಇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಬೆಳವಡಿಯ ದೇಸಾಯಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸಮಕಾಲೀನ ಲಿಖಿತ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಪ್ರಭು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಲ್ಲ; ಅವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕುರಿತು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆ ಅಥವಾ ಜಾನಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿದೆ.

ಪತಿಯ ಮರಣದ ನಂತರ, ಅಧಿಕಾರವು ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನವರ ಕೈಗೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರು ದೇಸಾಯಿಯಾಗಿ ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬ ಆಡಳಿತಗಾತಿ ಯಾಗಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಭೂಪ್ರದೇಶ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂಣ   ಕಮಾಂಡ್ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಗಳಿಸುವ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ನಿವ ಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಿಧಾ ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮಥ್ಯ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಕೇವಲ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದವರಲ್ಲ; ಅವರು ಅಂದಿನ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರು.

ಆಕರಗಳು

[1] Kannada inscriptions and regional records (1645, 1651 CE)

[2] Department of Archaeology, Museums & Heritage, Bangalore

[3] 91 Kalami Bakhar (Articles 80-82)

4

ಬೆಳವಡಿ ಸಂಘರ್ಷದ ಮುನ್ಸೂಚನೆ - ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ

ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಕೋಟೆಗಳ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಲವರ್ಧನೆಯಂತಹ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ನಂತರ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಪಶ್ಚಿಮ ದಖನ್ನಿನತ್ತ ತಮ್ಮ ಮರುಪಯಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಚಲನೆಯು ಕೇವಲ ಸೈನ್ಯದ ಹಿಂತೆಗೆತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಇದು ಸುದೀರ್ಘ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮಾರ್ಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಈ ಮರುಪಯಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಪಶ್ಚಿಮದ ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಯಾದ ಪನ್ಹಾಳದತ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿದರು. ಸೈನ್ಯವು ಮುನ್ನಡೆದಂತೆ, ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆಗಾಗಿ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸುದೀರ್ಘ ಅಭಿಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರೈಕೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಡಿಯು ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ದೇಸಾಯಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಬಿಜಾಪುರದ ಸಾಮಂತ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ, ಅದು ವಿಘಟಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದ

ರಾಜಕೀಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿಕಾರವು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧದ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು.

ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಬೆಳವಡಿಯು ಸಂಘಷ ದ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಬೆಳವಡಿಯ ಆಡಳಿತಗಾರ ಈಶ್ವರ ಪ್ರಭು ಶರಣಾಗಲು ಒಪ್ಪದೆ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಬೆಳವಡಿಯ ಪಡೆಗಳು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಸೈನ್ಯದ ಪೂರೈಕೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದವು. ಇದು ಸೈನ್ಯದ ಚಲನವಲನದ ಮೇಲೆ ನೇರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು.

ಇದು ಕೇವಲ ಸಣ್ಣ ಕೃತ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುದೀಘ ಪಯಣದ ಅಭಿಯಾನದಲ್ಲಿ, ಪೂರೈಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅಡಚಣೆಯುಂಟಾದರೆ ಕಾಯಾ ಚರಣೆಗಳು ವಿಳಂಬವಾಗಬಹುದು, ಮಿಲಿಟರಿ ಸಾಮಥ್ಯ ಕುಂದಬಹುದು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯವು ದುಬ ಲಗೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣದಷ್ಟೇ ಪೂರೈಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ ನೇರ ಸವಾಲು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಳವಡಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಈ ಕ್ರಮವು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದೇಸಾಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿ, ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಮತ್ತು ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾಮಥ್ಯ ಅದಕ್ಕಿತ್ತು. ಈ ಸಂದಭ ದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿರೋಧವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ಮಾಗ ವಾಗಿತ್ತು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡಿತು. ಪೂರೈಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾದದ್ದು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘಷ ವಾಗಿ ಮಾಪ ಟ್ಟಿತು. ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಪಾಲಿಗೆ, ಇಂತಹ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ನಿಲ ಕ್ಷಿಸುವುದು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕುಂದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳವಡಿಯ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ, ಶರಣಾಗತಿಯು ಸ್ಥಳೀಯ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿತ್ತು.

ಹೀಗಾಗಿ, ನಂತರ ನಡೆದ ಸಂಘಷ ವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರತಿರೋಧದ ನಡುವಿನ ಸಂಘಷ ದ ಫಲವಾಗಿತ್ತು.

ಸಂಘಷ ವು ಅನಿವಾಯ ವಾಗಿತ್ತು, ಆಕಸ್ಮಿಕವಲ್ಲ.

ಆಕರಗಳು

[1] 91 Kalami Bakhar (Articles 80–82)

[2] Gajanan Bhaskar Mehendale, Shivaji: His Life and Times

[3] English Factory Records, Surat (28 Feb 1678)

5

ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆ - ಮುಖಾಮುಖಿ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ಹಾದಿ

ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಮತ್ತು ಬೆಳವಡಿಯ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ನಡುವಿನ ಸಂಘಷ ವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ನೇರ ಸೈನಿಕ ಘಷ ಣೆಯಾಗಿ ಮಾಪ ಟ್ಟಿತು. ಪೂರ್ರೈಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿವಾದದಿಂದ ಆರಂಭವಾದದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಬೆಳವಡಿ ಕೋಟೆಯ ಸಂಪೂಣ   ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ದೇಸಾಯಿ ಆಡಳಿತವು ಶರಣಾಗತಿಗಿಂತ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಭಾವಿಸಿತು.

ಬೆಳವಡಿಯು ಬೃಹತ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಕೋಟೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಕ್ಷಣಾ ಸಾಮಥ್ಯ   ಹೊಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಭದ್ರಕೋಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಗೋಡೆಗಳು ಮತ್ತು ದೇಸಾಯಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಡೆಗಳು ಈ ಕೋಟೆಯ ಬಲವಾಗಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಸೈನ್ಯವು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ, ಕೋಟೆಯು ತಕ್ಷಣವೇ ಶರಣಾಗಬಹುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ, ನಂತರ ಎದುರಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವು ನಿರೀಕ್ಷೆಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಯಾಮವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ. ಬೆಳವಡಿಯ ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಪತಿ ಈಶ್ವರ ಪ್ರಭು ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಆರಂಭಿಕ

ಹಂತದಲ್ಲೇ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದರು ಎಂದು ಇವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಲಿಖಿತ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ; ಈ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಪತಿಯ ಮರಣದ ನಂತರ, ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಹೆಗಲೇರಿತು.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿರೋಧದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಥಳೀಯರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಕೇವಲ ತನ್ನ ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಆಡಳಿತಗಾತಿ ಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಮಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ತಾಯಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದಭ ದಲ್ಲಿ, ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತು ಬೆಳವಡಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೋರಾಟವನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲಾಯಿತು.

ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳು ಈ ಪ್ರತಿರೋಧವು ಸುಮಾರು ೨೭ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಬಖೈರುಗಳಂತಹ ನಿರೂಪಣಾ ಆಧಾರಗಳು ನಿದಿ ಷ್ಟ ಅವಧಿಯನ್ನು ನೀಡದಿದ್ದರೂ, ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಸುದೀಘ ವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ನಡುವೆಯೂ, ಪ್ರತಿರೋಧವು ಅತ್ಯಂತ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ದೃಢವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಒಮ್ಮತವಿದೆ. ರಕ್ಷಣೆಯು ಕೇವಲ ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಖೈರುಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಪಡೆಗಳು ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ, ಅವು ಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಮೊಕ್ಕಾಂ ಹೂಡಿದ್ದ ಮರಾಠಾ ಸೈನ್ಯದ ಸಣ್ಣ ತುಕಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಮಿಂಚಿನ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದ ಪೂರೈಕೆ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ '೯೧ ಕಲಮಿ ಬಖರ್' ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ವಿವರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕೋಟೆಯ ಒಳಗಿನ ಪೂರೈಕೆಗಳು ಮುಗಿಯುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ರಾಣಿ

ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಪಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಎಂದು ಅದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪಡೆಗಳು ಮರಾಠಾ ಸೈನ್ಯದ ಕೆಲವು ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ನಷ್ಟವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು 'ಯುದ್ಧತಂತ್ರದ ಪ್ರತಿರೋಧ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈ ಸಬಹುದು. ಸಂಪೂಣ ವಾಗಿ ಬಲಗುಂದಿ ಶರಣಾಗುವ ಬದಲು, ರಕ್ಷಕರು ಹಠಾತ್ ದಾಳಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೇಗವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ರಕ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲದ ಸಣ್ಣ ಸೈನಿಕ ತುಕಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಆದರೆ, ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಅಂತಿಮ ಹಂತವು ಬೆಳವಡಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಿರುಗಿತು. ಆಕರಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಯಾ ಚರಣೆಯೊಂದರ ಮೂಲಕ ಕೊನೆಗೂ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ, ಸುದೀಘ   ಪ್ರತಿರೋಧದ ನಂತರವೇ ಕೋಟೆ ಪತನವಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮತವಿದೆ.

'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ರೆಕಾಡ್ಸ್ ' ಈ ಘಟನೆಗೆ ಒಂದು ಹೊರಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ "ಮಹಿಳಾ ದೇಸಾಯಿ"ಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿರೋಧವು ನಿರೀಕ್ಷೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು ಎಂದು ಅವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಸುಲಭದ ವಿಜಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಕ್ಷಿಯ ವರದಿಯು ಇಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಕರಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಬಖೈರುಗಳು ಸಕ್ರಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧ ಮತ್ತು ಮರಾಠಾ ಪಡೆಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಈಶ್ವರ ಪ್ರಭುವಿನ ಮರಣ ಮತ್ತು ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ನಾಯಕತ್ವದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೀಗಾಗಿ, ಬೆಳವಡಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಘಟನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ದೃಢವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧ, ಯುದ್ಧತಂತ್ರದ ದಾಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಪತನದ ಮುನ್ನ ಬೃಹತ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಡೆಗಳು ನೀಡಿದ ಸವಾಲಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು.

ಆಕರಗಳು

[1] 91 Kalami Bakhar (Articles 80–82)

[2] Sabhasad Bakhar (Chapter 12)

[3] English Factory Records, Surat (28 Feb 1678)

6

ಪರಿಣಾಮ - ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಾವ ಭೌಮತ್ವ

ಬೆಳವಡಿ ಕೋಟೆಯ ಪತನದ ನಂತರ, ಕೇವಲ "ಏನಾಯಿತು?" ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಆ ಘಟನೆಯು "ಹೇಗೆ ದಾಖಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ?" ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆಕರಗಳು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ, ಅವು ವಿಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂದಭ ಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಭಾಸದ ವರದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಿದೆ.

ಸುದೀಘ   ಮತ್ತು ಭೀಕರ ಪ್ರತಿರೋಧದ ನಂತರ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಸೆರೆಯಾದರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆಕರಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಮತವಿದೆ. ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟವು ಕೇವಲ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ, ಅವಳ ಪ್ರತಿರೋಧದ ತೀವ್ರತೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಪಡೆಗಳು ಎದುರಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಸತತ ಹೋರಾಟದ ವಿವರಗಳು ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ.

ನಿರೂಪಣಾ ಆಧಾರಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಅಂತಿಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಖೂಜಿ ಗಾಯಕವಾಡನಿಂದ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಸೆರೆಯಾದರು. ಸೆರೆಯಾದ ನಂತರ ಸಖೂಜಿ ಆಕೆಯೊಂದಿಗೆ ದುನ ಡತೆ ತೋರಿದನೆಂದು

'೯೧ ಕಲಮಿ ಬಖರ್' ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ನಂತರ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿವರವು ಅತ್ಯಂತ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನವರನ್ನು ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ಹಾಜರುಪಡಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ಸಖೂಜಿ ಗಾಯಕವಾಡನ ದುನ ಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದೂರು ನೀಡಿದರು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದರು. ಸಖೂಜಿಯನ್ನು ಕುರುಡನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪನ್ಹಾಳಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವರದಿಯು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಶಿಸ್ತಿನ ಜಾರಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ದುನ ಡತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಉನ್ನತ ತತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೆಳವಡಿಯ ದೇಸಾಯಿ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ನೆನಪುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಸಂಘಷ ದ ನಂತರ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಗನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬೆಳವಡಿಯ ದೇಸಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಕೆಲವು ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದಾದ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಮುಂದೆ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸಿ ಗೌರವಪೂವ ಕವಾಗಿ ತಲೆಬಾಗಿದರು ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿವರಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಇವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನೆನಪು ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ.

'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ರೆಕಾಡ್ಸ್ ' ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇವು ಮಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವ ಬದಲು, ಸಂಘಷ ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬ "ಮಹಿಳಾ ದೇಸಾಯಿ"ಯನ್ನು ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಬೇಗನೆ ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿರೋಧವು ನಿರೀಕ್ಷೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು ಎಂದು ಅವು ದಾಖಲಿಸಿವೆ. ಹೊರಗಿನ

ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಈ ಘಟನೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಭಿಯಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ, ಮುತ್ತಿಗೆಯ ನಂತರದ ಫಲಿತಾಂಶವು ಸಂಕೀಣ ವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಿರೂಪಣಾ ಆಧಾರಗಳು ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ನಡತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಂತರದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು ಉದಾರತೆ ಅಥವಾ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಗೌರವ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆಯ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಫಲಿತಾಂಶಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಭಿಯಾನದ ಕಠಿಣತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಒಂದೇ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಬದಲು, ಪ್ರತಿ ಆಕರವೂ ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ನಿಖರವಾದುದು. ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕುಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಸಂದಭ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಥೈ ಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು, ಹೇಗೆ ದಾಖಲಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇವು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೀಗಾಗಿ, ಬೆಳವಡಿಯ ನಂತರದ ಫಲಿತಾಂಶವು ಕೇವಲ ಒಂದು ನಿಧಾ ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ಅದು ನಿರೂಪಣೆಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಜನಪದರ ನೆನಪುಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾದ ಬಹುಮುಖಿ ಅಥ ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಆಕರಗಳು

[1] 91 Kalami Bakhar (Articles 80–82)

[2] Sabhasad Bakhar (Chapter 12)

[3] Gajanan Bhaskar Mehendale, Shivaji: His Life and Times

[4] English Factory Records, Surat (28 Feb 1678)

7

ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತ - ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳ ಆಚೆಗಿನ ಇತಿಹಾಸ

ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಕಥೆಯು ಕೇವಲ ಕೋಟೆಯ ಪತನದೊಂದಿಗೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳು ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರೆ, ಸ್ಥಳೀಯರ ನೆನಪುಗಳು ಈ ಘಟನೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಆಳವಾದ ಆಯಾಮವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿವೆ. ಧಾರವಾಡದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಯಾದವಾಡ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಲಾದ ಈ ಶಿಲ್ಪವು ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಮಗುವಿಗೆ ಹಾಲಿನ ಬೋಗುಣಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ದೃಶ್ಯವು ಮುತ್ತಿಗೆಯ ನಂತರ ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಘರ್ಷದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ, ಆಕೆಯ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಗೌರವವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿವರಣೆಯು ಸಮಕಾಲೀನ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ, ಇದು ಈ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ಥಳೀಯ

ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಭಾವನೆಯು ಸೋಲು ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯದ್ದಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಾಂತ್ವನದ್ದು. ಈ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಜೇತ ರಾಜ ಮತ್ತು ಸೋತ ಆಡಳಿತಗಾತಿ ಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂತಹ ಶಿಲ್ಪದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಬದಲಾದ ದೀಘ ಕಾಲದ ನಂತರವೂ ಈ ಘಟನೆಯ ನೆನಪು ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಸಂಘಷ ವಾಗಿ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಬದಲು, ಘನತೆ ಮತ್ತು ನಡವಳಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಬಖೈರುಗಳು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಾಖಲೆಗಳಂತಹ ಲಿಖಿತ ಆಕರಗಳು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಮುತ್ತಿಗೆ, ಪ್ರತಿರೋಧ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಗಮನಹರಿಸುತ್ತವೆ, ಅವುಗಳೂ ಸಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇದು ದಾಖಲಿತ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತಿಹಾಸದ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರಬಹುದು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ನೆನಪುಗಳು ಆ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಗೌರವ, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಮಯಾ ದೆಯಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಅಥ ಪೂಣ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಿಲ ಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತವೆ.

ಯಾದವಾಡದ ಶಿಲ್ಪವು ಇವೆರಡರ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದು ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ ಘಟನೆಯನ್ನು ಅಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಮತ್ತು ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ

ಪರಂಪರೆಯು ಕೇವಲ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇತಿಹಾಸವು ವಿಜಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರೆ, ನೆನಪುಗಳು ಘನತೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ.

ಆಕರಗಳು
[1] Gajanan Bhaskar Mehendale, Shivaji: His Life and Times

[2] Site Visit by Dr B. B. Patil Sir - Instagram Video by @bbpatilsir

ಅನುಬಂಧ

ಅ. ಪ್ರಮುಖ ಆಕರಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು (Key Source Extracts)

ಈ ವಿಭಾಗವು ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ದಖನ್‌ನ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಆಕರಗಳಿಂದ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ಮೂಲ ಭಾಷೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಆಕರಗಳು:

- *91 Kalami Bakhar (Articles 80–82)*
- *Sabhasad Bakhar (Chapter 12)*
- *English Factory Records, Surat (28 Feb 1678)*
- *Selected Kannada inscriptional references*

ಕೇವಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವ ಬದಲು, ಮೂಲ ಆಕರಗಳೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಓದುಗರನ್ನು ತಲುಪಿಸುವುದು ಈ ವಿಭಾಗದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಆ. ಘಟನೆಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ (Timeline of Events)

ಘಟನೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ:

- **೧೬೭೦ರ ಪೂವ :** ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಅಧಿಕಾರದ ಅವನತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ದೇಸಾಯಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದ ಏಳ್ಗೆ.
- **೧೬೭೨:** ಎರಡನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಶಾನ ಮರಣ ಮತ್ತು ಶಿಶು ಸಿಕಂದರ್ ಆದಿಲ್ ಶಾನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ.

- **೧೬೭೬–೧೬೭೭:** ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗ್ವಿಜಯ.
    - ವ್ಯಂಕೋಜಿ ಭೋಂಸ್ಲೆ ಅವರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಘರ್ಷ.
    - ಪನ್ಹಾಳದತ್ತ ಮರುಪಯಣ.
    - ಬೆಳವಡಿ ಸಮೀಪ ಸೈನ್ಯದ ಪೂರೈಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅಡಚಣೆ.
    - ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆ (ಇದರ ಅವಧಿ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ, ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸುಮಾರು ೨೭ ದಿನಗಳು).
    - ಕೋಟೆಯ ಪತನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು.
- **ನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟ:** ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು.

ಇ. ಆಕರಗಳ ಕುರಿತು ಟಿಪ್ಪಣಿ (Notes on Sources)

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾದ ಆಕರಗಳು ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ:

- **ಬಖೈರುಗಳು:** ಇವು ಘಟನೆ ನಡೆದ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ನಂತರ ಬರೆಯಲಾದ ನಿರೂಪಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ವಿವರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಅಥವಾ ನೈತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು.
- **ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ರೆಕಾರ್ಡ್ಸ್:** ಇವು ಸಮಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿವೆ.
- **ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು:** ಇವು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಅಪರೂಪ.
- **ನಂತರದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೃತಿಗಳು:** ಇವು ಹಳೆಯ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಆಕರಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಮೂಲವನ್ನು ಅಂತಿಮ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳು

- *91 Kalami Bakhar (Articles 80–82)*
- *Sabhasad Bakhar*
- *English Factory Records, Surat (28 Feb 1678)*

ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮತ್ತು ದಖನ್ ಆಕರಗಳು

- *Tarikh-i-Firishta (c. 1609–1611 CE)*
- *Basatin-us-Salatin (c. 1700–1720 CE)*

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಆಕರಗಳು

- *Kannada inscriptions and regional records (1645, 1651 CE)*
- *Karnataka State Archaeology Records*

ಆಧುನಿಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು

- *Gajanan Bhaskar Mehendale, Shivaji: His Life and Times*

ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ

ಸಾಯಲಿ ಜಾಧವರಾವ್ ಅವರು ದಖನ್ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧಕಿ ಮತ್ತು ಬರಹಗಾತಿ . ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮರಾಠಾ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ಇವರು ಆಳವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮರಾಠಿ ಬಖೈರುಗಳು, ಪಷಿ ಯನ್ ವೃತ್ತಾಂತಗಳು, ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿಯನ್ ದಾಖಲೆಗಳಂತಹ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಆಕರಗಳ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಅಧ್ಯಯನವು ಇವರ ಲೇಖನಗಳ ಜೀವಾಳವಾಗಿದೆ.

ಕೇವಲ ಒಂದು ಆಯಾಮದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವ ಬದಲು, ವಿಭಿನ್ನ ಆಕರಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಸಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸಮತೋಲಿತ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಇವರ ಶೈಲಿ. ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ದೇಸಾಯಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಯಕರಂತಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ವಹಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇವರ ಸಂಶೋಧನೆಯು ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಇವರು ಬೆಳವಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸೈನಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿ ನೋಡದೆ, ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ದಖನ್‌ನ ರಾಜಕೀಯ ರಚನೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ನೆನಪುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸುವ ಮೂಲಕ, ರಾಣಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಮತ್ತು ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ನಡುವಿನ ಸಂಘಷ ದ ಒಂದು ಬಹುಮುಖಿ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡಲು ಇವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಹೊರತಾಗಿ, ಸಾಯಲಿ ಅವರು ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ ಪರಿಹಾರಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ಉದ್ಯಮಿ. ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಆಕರಗಳ ವಿಮಶಾ ತ್ಮಕ ಹೋಲಿಕೆಯ

ಮೂಲಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಇವರ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನದ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.